

LIBYEN

Av fil. mag. TORSTEN ÖRN

Libyens historia dess erövrare

»LIBYEN» OCH »LIBYER» är benämningar som på flera ställen återkommer hos Herodotos. Med Libyen tycks han ha avsett allt land väster om Nildalen, detsamma som med arabisk terminologi kallas Mahgreb, västerlandet. Herodotos' libyer torde ha varit förfäder till de folk vi kallar berber. Dessa libyer spelade en aktiv roll i det gamla Egyptens historia. Mer än en farao fick dra i härnad mot de krigiska grannarna i väster. Så småningom civiliserades dessa emellertid tillräckligt för att i stället kunna användas som egyptiska legosoldater mot andra fiender; samma taktik som Rom en gång skulle använda gentemot germanerna. På 900-talet före Kristi födelse blev en av dessa libyska fältherrar så mäktig att han kunde avsätta farao och själv uppstiga på tronen. Han och hans ättlingar, som kom att utgöra Egyptens XXII dynasti, styrde sedan landet i ett par århundraden.

Bortsett härifrån är Libyens historia så gott som uteslutande dess erövrare. På 600-talet f. Kr. grundade grekerna en koloni som de kallade Cyrene, efter vilken det nuvarande Cyrenaika fått sitt namn. Cy-

rene intog en särställning som den enda av de grekiska kolonierna med ett monarkiskt styrelsesätt. Den eftersökta kryddväxten Silfion utgjorde den materiella kulturens grundval. Cyrenes ruiner hör till de mest storslagna i hela det grekiska kulturområdet och vittnar ännu om stadens allmänna blomstring och betydelse. Från Cyrene grundade grekerna fyra andra betydande städer, varför landet under antiken ofta kallades Pentapolis, femstadslandet. Politiskt höll sig grekerna i Cyrenaika utanför striderna i hemlandet. Däremot indrogs de tid efter annan i det egyptiska maktspelet. Sedan perserkonungen Kambyses 525 f. Kr. erövrat Egypten utsträckte han sin makt till att omfatta även Cyrenaika. Detsamma gjorde Alexander den store 332 f. Kr. Under ptoleméernas tid i Egypten var Cyrenaika tidvis för-enat med detta land, tidvis självständigt under ptoleméiska furstar. Den siste av dessa testamenterade år 96 f. Kr. sitt rike till Rom.

På andra sidan Syrtenöknen hade grekernas främsta medtävlare om herraväldet i Medelhavet, fenicierna slagit sig ner. Sedan de fått fast fäste i Karthago grundade de städerna Sabratha, Oea (det nuva-

rande Tripoli) och Leptis, efter vilka landet tidigt kom att kallas Tripolitanien, trestadslandet i motsats till femstadslandet i öster. Även dessa städer upplevde en betydande ekonomisk blomstring, och de utgjorde en viktig beståndsdel i Karthagos medelhavsvälde. Efter det tredje puniska kriget och Karthagos fall 146 f. Kr. kom Tripolitanien att ingå i den nya romerska provinsen Africa.

Under den romerska fredens århundraden uppnådde Libyen ett visst mått av välstånd och räknades till rikets kornbodar. Även Fezzan, ökenlandet söder om Tripolitanien, nåddes av civilisationen. Största betydelsen hade Leptis, som inte utan fog kallades Leptis Magna till skillnad från ett annat Leptis nära Karthago. Liksom Cyrene inom det grekiska är Leptis Magna ett av de rikaste fyndställen inom det romerska kulturområdet. Sin högsta utveckling upplevde staden under kejsar Septimus Severus' regering omkring år 200. Septimus Severus var nämligen född i Leptis Magna och försummade inte att smycka sin födelsestad med monument och gynna den ekonomiskt.

Vid rikets delning 395 kom Cyrenaika att tillfalla Östrom, Tripolitanien och Fezzan Västrom. Liksom så många andra västromerska provinser härjades Tripolitanien svårt av vandalerna på 400-talet. 534 fördrevs dessa av den framgångsrike östromerske fältherren Belisarius. Ytterligare hundra år

senare kom emellertid araberna under kalifen Omar och gjorde rent hus med Bysanz' afrikanska besittningar.

Den arabiska erövringen blev av en utomordentlig betydelse. Araberna kom i stora mängder och medförde sitt språk och sin religion. Araberna i Cyrenaika gäller än i dag för att vara renrasigare än någon annanstans utanför de centrala delarna av den arabiska halvön. Kristendomen, som tidigt slagit igenom både i Cyrenaika och Tripolitanien, utplånades helt. Ekonomiskt inleddes en lång förfalloperiod. Den sinnrika konstbevakning och de många andra odlingsfrämjande åtgärder araberna genomförde t. ex. i Spanien kom ej till användning i Libyen, där öknen i stället tilläts erövra vad som varit odlad mark. Åtskilliga romerska fynd från bostäder och annat som tyder på bosättning och ekonomisk aktivitet påträffas numera ut i öknen. Politiskt och religiöst leddes Libyen under de följande århundradena av växlande kalifdynastier i Damaskus, Bagdad, Kairouan och Cairo. Under korstågstidevarvet och senare gjordes dock talrika försök att fördriva muselmanerna. Normannerna på Sicilien erövrade Tripoli för några årtionden på 1100-talet och även fransmän och spanjorer höll sig framme. De senare erövrade 1510 Tripoli, och 1530 överlämnades staden tillsammans med Malta av kejsar Karl V till Johanniterorden,

som fick till uppgift att därifrån hejda turkarnas framfart. Johanterriddarna var framgångsrika i sitt försvar av Malta; Tripoli måste de däremot ge upp redan 1551.

Den turkiska regimen i Libyen blev dock aldrig särskilt genomträngande. 1711 gjorde sig janissarkommandanten i Tripoli, Ahmed Pasha Karamanli, de facto självständig och lät utropa sig till Dej. Hans ättlingar styrde sedan landet fram till 1835. Det var under denna tid som Libyen jämte Marocko, Algeriet och Tunisien kom att räknas till barbareskstaterna, som huvudsakligen livnärde sig på sjöröveri och oupphörligen låg i krig med de europeiska sjöfararnationerna och tidvis även med Förenta Staterna. Sverige fick som bekant också betala sin tribut för att våra handelsfartyg skulle gå fria från sjöröveri. En högkonjunktur, som utnyttjades till det yttersta erbjöd självfallet Napoleonkrigen. Hämnden kom när de europeiska makternas företrädare samlades i Wien och bland mycket annat också kom överens om att göra slut på slavhandeln och sjöröveriet i Medelhavet. Dödsstöten var den franska erövringen av Algeriet 1830. Fem år senare skärpte sultanen sin makt över Libyen och gjorde det till en regelrätt turkisk provins.

Den fjärde stranden

I oktober 1911 landsattes italienska soldater i Tripoli, Benghazi,

Tobruk och andra libyska hamnstäder. Bakgrunden var följande. Sedan Italien 1859–1870 successivt enats och på Berlinkongressen erkänts som en av Europas stormakter, började landet se sig om efter kolonier. Tunisien som låg närmast till hands blev 1881, liksom senare även Marocko, ett franskt protektorat — vilket i Italien uppfattades som en öppen förolämpning — i Egypten installerade sig britterna och nederlaget mot Negus' stridskrafter vid Adua 1896 stoppade den italienska framryckningen i Östafrika. Kvar fanns egentligen bara det fattiga Libyen som ingen velat ha. 1911 hade den italienska regeringen hunnit så långt att alla övriga stormakters godkännande inhämtats, och den kunde efter ett bryskt ultimatum — som Turkiet dock i stor utsträckning förklarat sig berett efterkomma — skrida till angreppshandlingar. De fåtaliga turkiska garnisonerna i Libyen bragtes snart till kapitulation, och 1912 undertecknades freden i Ouchy, vari Turkiet avstod Libyen till Italien. Därmed var emellertid inte det s.k. Tripoliskriget slut. Den arabiska befolkningen i Libyen, som man på italiensk sida snarast räknat med som bundsförvanter mot turkarna, satte sig till hårdnackat motvärn mot de italienska erövrarna. Särskilt sedan Italien 1915 gått med i första världskriget och araberna erhållit tyska och turkiska rådgivare blev läget alltmer betryckt för den italienska

expeditionskåren, som tidvis var nära att bli kastad i sjön. Till de envisaste motståndarna hörde senusserna, en religiös och även politiskt inriktad muselmansk sekt, som grundats på 1830-talet och vars högborg var Cyrenaika. Under hela 1920-talet pågick strider och rensningsoperationer, och först 1931 var Libyen i sin helhet i italiensk hand.

Ingen kan förneka att italienarna under sin tid i Libyen gjorde mycket för landets materiella uppryckning. Hamnarna i Tripoli, Benghazi och Tobruk byggdes ut, flygfält anlades, en 1 822 km lång kustautostrada byggdes från den tunisiska gränsen till den egyptiska, odlingen av oliver, vin och tobak främjades, nya metoder infördes inom jordbruket och åtskillig areal återerövrades från öknen. Vidare iständsattes muséer och anordnades arkeologiska utgrävningar. Genom överenskommelser med Frankrike och Storbritannien vidgades landets territorium till sin nuvarande omfattning. Ett av motiven bakom den italienska kolonialpolitiken var att bereda plats för Italiens befolkningsöverskott. De som ville slå sig ner på »den fjärde stranden», som Libyen kallades i den fascistiska fraseologien, erhöll speciella förmåner. 1940 uppgick den bofasta italienska befolkningen också till omkring 100 000, vartill kom civil förvaltningspersonal och militära garnisoner. Det tillhör emellertid den italienska kolonialpolitikens

ironier att antalet kolonister i »imperiet» aldrig översteg 10% av antalet italienare och italienskättlingar i New York City.

Genom att Mussolini dröjde med sin krigsförklaring till dess Frankrike i praktiken redan besegrats undgick Libyen ett tvåfrontskrig. Britterna i Egypten var den enda återstående fienden. 1940–1943 böljade striderna fram och tillbaka i Västöknen. Två gånger erövrade britterna, först under Wavell och sedan under Auchinlek, Cyrenaika för att efter några månader bli utslängda av Rommel och hans Afrikakorps. Tredje gången gick det bättre. Sedan Rommel besegrats vid El Alamein i november 1942 av Alexander, Montgomery och åttonde armén, fick tyskar och italienare utrymma inte bara Cyrenaika utan också Tripolitanien. Den 23 januari 1943 höll Montgomery sitt intåg i Tripoli. Under tiden hade general Leclercs fria franska styrkor på sin äventyrliga marsch tvärs genom öknen från Tsad till Tripoli besatt Fezzan.

Den utdragna ökenduellen hör utan tvekan till det andra världskrigets mest spännande episoder och anses dessutom ha varit en av de få, där en äldre tids ridderlighet alltjämt tilläts göra sig gällande. En parallell läsning av skildringar från dessa strider och från faraos fälttåg mot libyerna 3 000 år tidigare uppvisar förvånansvärt många likheter. Samma obarmhärtiga sol, samma mördande »ghibli»

och samma brist på vatten avgjorde väl så ofta som fiendens manövrar operationernas omfattning och framgång. Rommels och Montgomerys stridsvagnar drogs emellertid i motsats till faraos av mekaniserade hästkrafter och understöddes av flyg, varför det hela gick litet fortare.

En kung, två huvudstäder, tre provinser

I fredsfördraget 1947 avstod Italien från sina anspråk på Libyen. Därmed var emellertid inte landets öde avgjort. Under två år fortsatte ett livligt internationellt meningsutbyte och åtskilliga delnings- och andra projekt framlades, innan FN i november 1949 — snarast i trötthetens tecken — beslöt, att Libyen före 1952 års ingång skulle ges fullständigt oberoende.

Den 24 december 1951 proklamerades den nya staten, som blev en federal, konstitutionell monarki. Till kung utropades Mohammed Idris Mahdi Senussi. Den nu 70-åriga Idris I är senussernas andlige och världslige ledare. Han hade efter 1920-talets kamp mot italienarna funnit en fristad i Cairo, och 1940 hade han satt upp en libysk frikår som hjälpte britterna mot italienare och tyskar. I gengäld hade brittiska regeringen 1942 lovat att Cyrenaika ej åter skulle tillfalla Italien och 1949 erkänt Idris som emir av Cyrenaika.

Libyen är enligt 1951 års författ-

ning — som utarbetades av experter från Storbritannien, Förenta Staterna, Frankrike, Italien, Egypten och Pakistan — en federation mellan provinserna Tripolitanien, Cyrenaika och Fezzan. Provinserna har en mycket omfattande autonomi. Bortsett från vissa i författningen uppräknade federala angelägenheter — utrikespolitik, försvar, tullar, myntväsen, högre undervisning och vissa kommunikationsleder — samt några frågor, där kompetensen delats mellan federation och provins, tillfaller all bestämmanderätt provinserna. Denna utövas av en av kungen utnämnd guvernör och ett folkvalt råd.

Parlamentet består — efter amerikansk förebild — av en senat och ett representanthus. Senaten har 24 medlemmar, åtta från varje delstat, varav hälften väljes av provinsråden och hälften nomineras av monarken. Mandattiden är åtta år, och halva medlemsantalet förnyas vart fjärde år. Representanthuset åter är i sin helhet folkvalt. Det väljes för fyra år av alla myndiga manliga medborgare och består för närvarande av 55 medlemmar; 35 från Tripolitanien, 15 från Cyrenaika och 5 från Fezzan. Några partier i västerländsk mening finns inte, sedan det proegyptiska nationella kongresspartiet upplöstes 1952, vilket dock inte hindrar att regeringen är parlamentariskt ansvarig. Regeringschef är sedan 1957 tripolitanaren Abdulmegid Coobar.

Till följd av den gamla rivaliteten mellan Tripolitanien och Cyrenaika, accentuerad genom att drygt 2/3 av landets befolkning bor i Tripolitanien medan kungen är från Cyrenaika, har landet två huvudstäder Tripoli och Benghazi. Två år har regeringen och parlamentet sitt säte i Tripoli, de följande två i Benghazi. Sedan årsskiftet 1959/1960 är det Tripoli som är den effektiva huvudstaden. Kung Idris föredrar emellertid oavsett dessa växlingar att bo i Tobruk, nära den egyptiska gränsen, som har ett högt läge och där han är omgiven av sina trogna senusser. »Befolkningen bor i Tripoli, regeringen i Benghazi och kungen i Tobruk» säger tripolitanarna, eller sade i varje fall intill årsskiftet. Tronföljaren, Hassan Ridha, kung Idris' brorson, bor emellertid i Tripoli och har gift sig med guvernörens dotter. Att byta huvudstad vart annat år är självfallet både dyrbart och besvärligt framför allt som avståndet mellan de båda huvudstäderna är hela 1 300 km. Särskilt den libyska diplomatin känner det svårt att operera under den månad omflyttningen av tjänstemän och arkivar. Tripoli tenderar också allt mer att bli den ledande huvudstaden.

Sjörövarättlingar och andra

Libyens befolkning uppgår för närvarande till omkring 1,1 miljoner. Av dessa bor cirka 750 000 i Tripolitanien, som till ytvidden är

den minsta av provinserna, 300 000 i Cyrenaika och 50 000 i Fezzan. Huvudmassan av befolkningen — omkring 700 000 — utgöres av berber och araber. Därtill kommer cirka 300 000 negrer och mulatter och några tusen tuareger samt inemot 100 000 italienare, maltesare, greker, armenier och judar. Till denna bofasta befolkning kommer cirka 50 000 brittisk och amerikansk militärpersonal med familjer och ungefär lika många utlänningar i oljebranschen samt något tusental internationella experter och rådgivare av olika slag.

Araber, berber, negrer och tuareger är så gott som undantagslöst muselmaner. Flertalet tillhör den sunnitiska riktningen och många den senussiska sekten inom denna. I motsats till i Tunisien gäller alljämt reglerna om månggifte och om att kvinnor ej får visa sig offentligt utan slöja. Flertalet negrer är slavättlingar.

Den judiska minoriteten har sedan staten Israels tillkomst 1948 minskat från 30 000 till 6 000. Några förföljelser synas emellertid ej förekomma.

Den italienska befolkningen har också kraftigt reducerats. Av 100 000 italienare 1940 återstår endast omkring 45 000. Dessutom har givetvis den civila och militära förvaltningspersonalen lämnat landet. Så gott som samtliga kvarvarande italienare bor i Tripolitanien, där det politiska klimatet är gynnsammare för dem än i Cyrenaika.

30 000 bor i själva Tripoli, omkring 15 000 ägnar sig åt jordbruk. Trots denna utvandring, som alltså pågår, märks det italienska inflytandet påtagligt. Förutom på arkitektoniska minnen märks det på sådana saker som att landets enda europeiskspråkiga dagstidning är »Il Corriere di Tripoli», på att flertalet biografer visar filmer i dubbad italiensk version och på att skyltar och reklam ofta är avfattade på italienska. Över huvud taget reder sig en utlänning, vare sig han är affärsman eller turist, väsentligt bättre med italienska än engelska. Detta gäller givetvis i all synnerhet i Tripolitaniens.

En av de intressantaste företeelserna i exkoloniala länder är för övrigt att se i vilken utsträckning och hur länge den forna kolonialmaktens allmänna inflytande kommer att leva kvar efter det att den politiska auktoriteten upphört. Den allmänna atmosfären i exempelvis Tunis och Tripoli torde ha varit rätt likartad för hundra år sedan. I dag gör det självständiga Tunisiens huvudstad alltså ett omisskännligt franskt intryck och det suveräna Libyens största stad ett lika omisskännligt italienskt. Kommer de om ytterligare några årtionden att ha mötts igen i någon slags panarabisk modernism?

Kameler och oljetorn

»Få länder är ur ekonomisk synpunkt mera efterblivna, har en större procent analfabeter eller har

längre levat under utländskt herravälde» konstaterade en FN-kommission som besökte Libyen kort före självständighetsförklaringen. Landet har ännu inte upplevt sin industriella revolution. 80 % av arbetskraften är sysselsatt inom jordbruk och boskapsskötsel, och ändå förslår jordbruksproduktionen endast under goda år för landets behov. Den genomsnittliga årsinkomsten per invånare understiger tjugo pund. Internationellt sett anses Libyen för närvarande vara det fattigaste av arabländerna och endast obetydligt lyckligare lottat än Indien och Pakistan.

Centra för jordbruket är helt naturligt Tripolitaniens och Cyrenaikas kustland. Här odlas korn, citrusfrukter, oliver, jordnötter, mandlar, vin och tobak. De viktigaste husdjuren är getter, får och kameler. Innanför det tunna kustlandet utbreder sig den libyska öken. Sammanlagt omkring 85 % av Libyens yta utgöres av öken, och befolkningen utgöres här till stor del av nomader. De övriga ägnar sig åt de odlingar av dadlar och annat som oaserna möjliggör. Det är inom parentes sagt en vanlig missuppfattning att det nödvändigtvis är de fattigaste som är nomader. Det finns många exempel på förhållandevis rika, jordägande nomader som arrenderar ut sina odlingar, så att de själva kan utöva den enligt deras uppfattning enda ståndsmässiga livsföringen. Sammanlagt beräknas inte mindre än

30 % av Libyens befolkning föra en nomadiserande tillvaro.

I städerna finns vissa förädlingsindustrier som bygger på jordbruksråvaror. Sålunda tillverkas olivolja, vin, öl, cigaretter, papper, makaroni, fiskkonserver och lädervaror m. m. Därtill kommer saltutvinning och köpenskap. Tripoli, Benghazi och Tobruk har sina hamnar. I Tripoli och Benghazi finns de federala myndigheterna och vederbörande provinsadministrationer, i Sebha provinsadministrationen för Fezzan. Som regel är städerna överbefolkade, och lönenivån erbarmligt låg. Tripolis befolkning har sålunda fördubblats under de senaste tjugo åren trots den omfattande italienska utvandringen. Flertalet städer har en modern europeisk stadsdel och en tidlös arabisk medina med souks och basarer.

Exporten består främst av jordnötter, olivolja, kameler och espartogräs. 30 % av varutbytet sker normalt med Italien, drygt 20 % med Storbritannien. Valutamässigt tillhör Libyen sterlingområdet, och dess pund, som indelas i 100 piastrar och 1 000 millierner, noteras i pari med det brittiska.

Det säger sig självt att Libyens »Development Council» har nära nog obegränsade uppgifter framför sig. En av de viktigaste är utbildningen. Omkring 90 % av landets befolkning är analfabeter, och vid tiden för självständighetsförklaringen hade endast något dussintal

libyer erhållit akademisk utbildning. Ett flertal skolor har nu ingångsatts med hjälp av utländska lärare, och unga libyer har beretts tillfälle till studier i utlandet. Det är emellertid självfallet för tidigt att tala om några resultat. I avvaktan härpå har ett stort antal utlänningar — mest briter — måst anställas på nyckelposter såväl inom administrationen som i näringslivet. Inom jordbruket behövs också en rad tekniska förbättringar. Vidare pågår en geologisk och mineralogisk kartläggning av landets resurser. Denna har redan givit resultat. När fransmännen efter årtionden av fåfänga ansträngningar för några år sedan fann olja i kommersiella kvantiteter i Sahara drabbades nämligen även Libyen av oljefebren. För närvarande har ett tjugotal amerikanska, brittiska, franska, västtyska, holländska och italienska oljebolag erhållit koncessioner i landet. 1957 gjordes ett par fynd i Fezzan nära gränsen till Algeriet och 1959 verkligt betydande fynd i Cyrenaika på platser, varifrån pipelines utan avskräckande kostnader kan byggas till kusten.

Libyens betalningsbalans avviker rätt kraftigt från det normala. Exporten täckte sålunda endast omkring $\frac{1}{7}$ av importen 1958; 5 miljoner pund jämfört med 35 miljoner pund, och trots detta slutade betalningsbalansen med ett libyskt aktivaldo. Det må emellertid framhållas att omkring 10 miljoner av importen skedde för oljebolagens

räkning. Vad som utjämnade resten var de stora belopp Förenta Staterna och Storbritannien betalade i hyra för sina baser eller lämnade som ekonomiskt bistånd, oljebolagens royalties, bidrag från en rad olika internationella organisationer samt inkomster från turistväsendet. Under de senaste åren har nämligen även Libyen med sina storslagna grekiska och romerska ruiner, sin orientaliska tjusning och sin garanterade sol blivit ett turistland. Även svenska resebyråer har på sistone börjat organisera resor till Libyen. Ett flertal flygbolag, dock ännu inte SAS, förbinder Tripolis och Benghazi flyghamnar med Europa och Amerika.

Libyens ekonomi är med andra ord i hög grad vad som i national-ekonomiska textböcker kallas en artificiell ekonomi. Vad landet lever på är inte sina materiella tillgångar utan sitt strategiska läge och förhoppningar om att öknens måtte dölja rika tillgångar. De anglo-amerikanska baserna och oljeföretagen är utan all jämförelse landets största arbetsgivare. Här till kommer att dessa drar med sig cirka 100 000 väl betalda européers och amerikaners vistelse i landet som »paying guests». Om en verklig oljeindustri kommer till stånd, kan detta tillstånd visserligen tänkas något förändras, men Iraks och Persiens exempel visar, att enbart oljeutvinning inte är tillräckligt för att sätta igång en ekonomisk ut-

vecklingsprocess. Oljan exporteras så gott som omgående och det välstånd den ger upphov till har oftast för liten spridningseffekt.

Libyen och omvärlden

Det självständiga Libyens utrikespolitik bestäms väsentligen av tre faktorer: landets strategiskt viktiga läge, dess karaktär av arabland och dess oförmåga att ekonomiskt klara sig självt.

Vid självständighetsförklaringen 1951 stod Tripolitanien och Cyrenaika ännu under brittisk militärförvaltning, Fezzan under fransk. Efter långvariga förhandlingar träffades 1953 en tjugoårig brittisk-libysk överenskommelse, enligt vilken briterne i princip utrymde landet, men samtidigt erhöll rätt att stationera begränsade trupper inom vissa angivna områden. Libyen erhöll i gengäld dels ett arrende för basområdena, dels bistånd med utbildningen av sin egen krigsmakt, som för närvarande uppgår till omkring 20 000 man, dels slutligen ett årligt belopp för landets ekonomiska utveckling, tillsammans omkring 7 miljoner pund. Efter reträtterna från Egypten, Jordanien och Irak är dessa baser nära nog de enda briterne disponerar i arabvärlden. Å andra sidan gjorde libyska regeringen det klart under Suezkrisen att i Libyen stationerade trupper ej finge sättas in mot något arabland, vilket givetvis minskade deras värde. De brit-

tiska truppernas antal har också reducerats till för närvarande två infanterikompanier i Tripoli och Benghazi samt ett stridsvagnsregemente i Homs öster om Tripoli.

1954 träffades en liknande amerikansk-libysk överenskommelse på arrendera en flygbas »Wheeler Field» utanför Tripoli mot ett årligt arrende och ett bidrag till Libyens ekonomiska utveckling, tillsammans omkring 10 miljoner pund. Wheeler är en av de största amerikanska baserna utanför Förenta Staterna och utgör en viktig förbindelselänk mellan baserna i Marocko och Spanien i väster och de i Turkiet och Saudiarabien i öster.

Att nå en uppgörelse med fransmännen om utrymning av Fezzan visade sig svårare, då fransmännen fruktade vapensmuggling till Algeriet och ej ville uppge vissa nyckeloaser i Fezzan. Först 1955 under-tecknades en överenskommelse, som trädde i kraft 1956. Fransmännen utrymde Fezzan men fick för ett årligt biståndsbelopp av 350 000 pund rätt till viss genommarsch och till landning på vissa flygfält under fem år.

På detta sätt garanteras den libyska regeringen omkring 17,5 miljoner pund om året. Det är lätt att inse vad följden skulle bli om dessa miljoner och de den utländska militären spenderar i landet bortföller på grund av en öppet västmaktsfientlig politik. Jordaniens försök

för några år sedan att byta ut brittiska subsidier mot egyptiska och saudiarabiska som slutade med att landets regering efter några månader som supplikant måste vända sig till Förenta Staterna torde som exempel inte ha varit bortslängt, i varje fall inte på de styrande i Libyen. I Libyens fall vore hjälp från kommunistländerna enda alternativet till en total kollaps. Än värre bleve givetvis konsekvenserna om även oljebolagen drabbades av en främlingsfientlig politik. Det har inte heller saknats sovjetiska erbjudanden om bistånd av varje handa slag.

Det är att märka att närvaron av västmaktsbaser och oljekoncessionerna till västmakterna i Libyens fall lika litet som i Saudiarabiens innebär något egentligt politiskt engagemang. Den libyska regeringen föredrar att se dessa uppgörelser ur strängt ekonomisk synpunkt och intar en oengagerad ställning i det kalla kriget.

Som arabland invaldes Libyen 1953 i Arabförbundet. Fattigdomen på folk samt de blygsamma, ekonomiska och militära resurserna har tvingat Libyen att spela en mera återhållsam roll, vilket dock inte hindrat att dess representanter många gånger utövat ett modererande inflytande under de upprepade motsättningarna inom förbundet. Bl. a. till följd av sitt läge kan Libyen välja mellan ett samgående med Egypten eller med Tunisien, Algeriet och Marocko inom

ramen för Mahgreb. I januari 1957 undertecknade de libyska och tunisiska regeringscheferna en högtidlig förklaring i Tunis om önskvärdheten av att upprätta ett fyrmaktsförbund i Mahgreb. Allt hänger emellertid här på utvecklingen i Algeriet.

1955 invaldes Libyen i FN, och landet har efter hand blivit medlem av flertalet internationella organisationer. Så gott som samtliga har fått betala för denna utökning av sin medlemskrets, och Libyen torde i förhållande till sin folkmängd vara ett av de länder som erhåller störst bidrag från internationella organisationer. Diplomatiska förbindelser har Libyen upptagit med stormakterna, övriga arab- och medelhavsländer (givetvis med undantag av Israel) samt en rad andra stater, varibland Sverige dock ännu saknas.

Utvecklingen i Irak har visat med vilken lätthet en till synes stabil regim i ett land som saknar verklig balans kan sopas undan. Regimen i Libyen gör enligt många Mellersta Östern-experters uppfattning inte ens intryck av att vara stabil. Kung Idris och hans omgivning uppges visserligen vara principiellt västmaktsvänliga, men en stor del av befolkningen i Tripolitaniens torde snarast vara republikanskt och proegyptiskt inställd. Oljeinkomsterna har en demoraliserande och inflatorisk effekt, närvaron av västmaktsmilitär i uniform uppmuntrar främlingsfientliga strömningar och biståndsverksamheten är planlös, säger olycksprofeterna och framhåller, att dagens Libyen är ett exempel på en »lycklig form av ockupation», om vars varaktighet ingen bör göra sig några illusioner.